

Биз тең мүмкүнчүлүккө жана жакшы келечекке биз!

МААЛЫМАТ БЮЛЛЕТЕНИ

Бюллетень "КРдагы Мүмкүнчүлүгү чектелген балдарды жана алардын үйбүлөсүн колдоо" ХелсПром долбоорунун алкагында Биг Лотери Фондунун каражатынын эсебинде чыгарылат

№ 11

январь 2011

Мазмуну :

Долбоордун жаңылыктары Кыргызстандагы окуялар

- Талас областында жаңы долбоор
- АРДИнин волонтеру: баланын жүзүндөгү күлкү - мен үчүн бакыт.
- «Көңүл коштукка жарышуу!" акциясы
- Сиз керексиз. . .
- Балдарды реабилитациялоо жана адаптациялоо боюнча комплекстүү мамиленин модели
- Кыргызстандагы Ош трагедиясы психикалык жактан өнүгүүсү кечеңдеген көптөгөн балдарды айкындады
- Ата-энелер үчүн жаңы жылдык кече: жагымдуу нерсе пайдалуу менен бирге
- Кыргызстандагы төрөт үйлөрүндө мүмкүнчүлүгү чектелген аялдар үчүн бөлүмдөр ачылат
- Дастан Бекешев: Кыргызстандагы парламенттин имараты алдында пандустарды куруу жөнүндөгү чечим- мүмкүнчүлүгү чектелген жарандарга карай жасалган алгачкы кадам

Дүйнө жүзүндөгү окуялар

- Мүмкүнчүлүгү чектелген Казакстандыктар үйлөрүндө окуй алышат

Пайдалуу маалыматтар

- Сокур жана көзү начар көргөн кол телефон урунуучуларга Мегаком операторунан балланс опциясын текшерүү жеңил болуп калды
- Модада Тендеш жумалыкты колдогула!

Урматтуу коллегалар,
биз Кыргызстандагы майыптык маселелерди чечүүгө катыштыгы бар уюмдар менен жеке адамдарга жаңылыктар түрмөгүн жөнөткөнгө кубанычтабыз. Эгерде жаңылыктарды жана жөнөткөн материалдарды алууну кааласаңыз керектүү катты email ardi.kyrgyzstan@gmail.com электрондук почтага жөнөтүңүз. www.forum.kelechek.kg деген Форумда суроолорду берсеңиз, талкууларды баштасаңыз, тажрыйба менен бөлүшсөңүз же кандайдыр бир демилгелерге кошулсаңыз болот. Кошулгула, сиздин пикириңиз жана катышуу биз үчүн маанилүү!

Кайрадан басуулар булактары көрсөтүлгөн учурда уруксат берилет, эгерде ал текстте көрсөтүлбөгөн болсо ХелсПром жана Биг Лотери Фондусу материалдарды жайгаштырууга жоопкерчилик албайт жана бюллетенде жайгаштырылган макалалардын авторлорунун көз карашын бөлүшө албайт.

Дарек: Бишкек ш. , Көк-Жар кичирайону, үй. 1, ж/п 4, Тел. /факс (0312) 517634, ardi.kyrgyzstan@gmail.com

Долбоордун жаңылыктары

2010-жылдын ноябрь айында Биг Лотери Фондусунун каражатынын эсебинен ХелсПромдун"КР өзгөчө муктаждыктагы балдарды жана алардын ата-энелерин колдоо"долбоорунун алкагында ачылган күндүзгү борборлорду ЮНИСЕФдин эксперти, Даниядагы Балдарды Сактагыла долбоорунун жетекчиси Анара Айнекенова формалсыз, көзкарандысыз баалоодон өткөрдү. Өткөн жылда эки борбордун пайда болушу менен жакшы ийгиликтерге жетишкендикти жыйынтыктап келип эксперт жакшы баа берди. Ошондой эле, Анара борбордогу түзүлгөн шарттар жана жабдуулар боюнча, республикадагы ушуга окшош башка уюмдарды жана жергиликтүү бирикмелерди жандуурак тартуу боюнча бир катар сунуштарды берди.

2010-жылы 11-декабрда ХелсПромдун программалык менеджери Татьяна Буйновскаянын Кыргызстанга болгон алты күндүк иш сапары аяктады. Иш сапардын негизги максаты Биг Лотери Фондусунун каражатынын эсебинен ХелсПромдун"КР өзгөчө муктаждыктагы балдарды жана алардын ата-энелерин колдоо"долбоорунун өнүгүүсү менен таанышуу, ошондой эле Талас областындагы акыл-эс жагынан бузулуулары бар балдар боюнча түзүлгөн жаңы долбоорду ишке киргизүү болду.

8 жана 9- декабрда Татьяна Буйновская менен КР улуттук координатору Азат Исраилов биргеликте Талас шаарына Таластагы өнөктөштөрү менен анын ичинде"Нур Бала"Коомдук Бирикмеси жана ата-энелер бирикмелери менен таанышышты. Биринчи күнү өнөктөштөр менен таанышуу болду, анда ата-энелер, ошондой эле мамтармактан обладминистрациядан, мэриядан, үй-бүлөнү жана балдарды коргоо бөлүмүнөн, жергиликтүү саламаттыкты сактоо бөлүмүнөн жана Манас айылындагы майып балдар-үйүнөн өкүлдөр болушту. Татьяна кыскача ХелсПромдун тарыхына токтолду, андан ары Биг Лотери Фондусунун колдоосу менен өтүп жаткан ушул долбоор жөнүндө жана ИССОнун колдоосу менен Талас

областында"КР акыл-эс жагынан бузулуулары бар балдардын, ата-энелеринин жана ата-энелер бирикмелеринин жигердүүлүгү аркылуу, базалык тейлөөлөргө кирүү мүмкүндүгүн жогорулатуу"деген жаңы долбоордун башталышы жөнүндө айтып өттү. Бул долбоор мурда 2010-жылдын август айында өткөн жолугушуунун негизинде, өзгөчө муктаждыктагы балдары бар ата-энелердин муктаждыгы жана керектөөсү боюнча түзүлгөн. Долбоор 2 жылга каралган жана үч милдетти: ата-энелер бирикмелерин күчөтүү, регионалдык тармак түзүү жана коомчулуктун мамилесин өзгөртүү аркылуу өзгөчө муктаждыктагы балдарды коомго кийирүүнү жогорулатуу милдеттерин аткарат.

13-15-январда Бишкекте"Долбоорлорду натыйжалуу башкаруу"деген темада үч күндүк тренинг болуп өттү. Анда Бишкек, Талас шаарларынан жана Бөкөнбаево кыштагынан 14 киши, анын ичинде төртөө өзгөчө муктаждыктагы балдардын ата-энелери катышты.

Бөкөнбаево кыштагындагы күндүзгү борбордун кызматкери Чинара Бакова"буга чейин долбоор жазганым менен, биздин билдирмелерди талдоодо донордук уюмдардын баалоосуна анчейин деле маани берген эмесмин"деп бул багытка маани бербегендигин моюнга алат. Бул тренинг мага, мисалы, долбоорду даярдоодо жана башкарууда саясат менен аткаруу тартибин иштеп чыгуу маанилүү экендиги түшүнүгүн кеңейтти.

Өзгөчө муктаждыктагы балдар жана алардын ата-энелери жөнүндөгү эл аралык конференцияга даярдык көрүү боюнча уюштуруу комитетинин эки жолку жолугушуусу 2010-жылдын ноябрында жана 2011-жылдын январында болуп өттү. Жолугушуу анын жети мүчөсүнүн катышуусу менен Майып Балдардын Ата-энелери Ассоциациясынын кеңсесинде өттү.

Бүгүнкү күнгө пландаштырылган бир жүз жыйырма катышуучунун ордуна 135 катышуучу катталган, анын көпчүлүгүн эл аралык эксперттер, мамтармактын, жергиликтүү эл аралык уюмдардын жергиликтүү өкүлдөрү түзөт.

Мында, Кыргызстандын бардык 7 регионунан–дээрлик көпчүлүк реабилитациялык борборлор жана ата-энелер бирикмелери, эки–Беловодск менен Покровск психоневрологиялык балдар– үйү, ошондой эле эки адистештирилген мектептер көрсөтүлгөн. Алдын ала түзүлгөн күн тартиби боюнча пленардык жана практикалык бөлүктөрдүн божомолдуу катышы төмөндөгүдөй: пленардык иш – 20 пайызды, практикалык иш 4 секциядан туруп – 80 пайызды түзөт.

Евразия Фондусунун мүдүрү Э. Винтер, мындай деп белгиледи:"Бардык чыгып сүйлөөлөрдө акыл–эс жактан бузулуусу бар балдар жөнүндө сөз болот, алар конференциянын так чордонунда болушат. "

Конференцияны уюштуруу комитетинин составына төмөнкү уюмдар киришти: Бишкек шаарындагы Майып Балдардын Ата-энелери Ассоциациясы, ХелсПром, БА Евразия Фонду, Сорос-Кыргызстан Фонду, Кросслинк Интернешнл, ХэндиКап Интернешнл, ICCO, "Шоола Кол" жана "Назик Кыз" Коомдук Бирикмелери.

Талас областында жаңы долбоор

Таласта ИККОнун колдоосу менен "КРда акыл-эс жагынан бузулуулары бар балдардын, ата-энелеринин жана ата-энелер бирикмелеринин жигердүүлүгү аркылуу, базалык тейлөөлөргө кирүү мүмкүндүгүн жогорулатуу" боюнча эки жылдык социалдык долбоордун алкагындагы окутуу иш-чаралары башталды.

Тренингдерде Талас областындагы 7 ата-энелер бирикмелери, ошондой эле Бишкек шаарындагы Майып Балдардын Ата-энелери Ассоциациясынан жана Бөкөнбаево кыштагындагы ата-энелерден өкүлдөр

катышат.

Ал иш-чарага Покровск психоневрологиялык интернаттын мүдүрү жана жергиликтүү медициналык жана социалдык мекемелердин өкүлдөрү да чакырылат.

20-22- январдаб изилдөөлөрдү жүргүзүү, мониторинг жана баалоо системасын түзүү боюнча, биринчи, 3 күндүк тренинг өткөрүлдү. Анда Талас, Чуй жана Ыссык-Көл областтарынан өзгөчө муктаждыктагы балдардын 20 ата-энеси катышты. Тренингдин максаты изилдөөлөрдү жүргүзүү боюнча базалык билим берүү жана көнүгүү, ошондой эле мониторинг жана баалоонун жөнөкөй системасын түзүү, булар катышуучуларга долбоордун ишкердигинин жүрүшүндө чакан изилдөөлөрдү жүргүзүүгө жана

көзөмөлдөөгө жардам берет.

"Биринчи күнү, бир аз кыйыныраак болгондур, бирок кийинки күндөрү катышуучулар өтө активдүү болушту. Мен бул тренингди биз үчүн да өнөктөштөр үчүн да, айрыкча Талас областында акыл-эс жагынан бузулуулары бар балдар боюнча чоң социалдык долбоордун башталышы алдындагы керектүү жана пайдалуу нерсе деп эсептеймин."— деп билдирди, тренингдин катышуучуларынын бири, Жээнгүл Жайчинова.

Бул окуу катышуучуларды кийинки 25-26 –январда өткөн уюштуруучулук талдоо боюнча тренинге катышууга алып келди, мында, алар, өз уюмдарынын өнүгүүсүндөгү эң алгачкы керектүү нерселерди ачып көрсөтүштү. Анын ичине, негизинен долбоорлорду жазуу жана башкаруу боюнча окуулар, каржылоо булактарын издөө, иш жүргүзүү, каржылык менеджмент, ошондой эле күндүзгү борборлордо, үйдө жана башка жерлерде балдарды тейлөөнү ата-энелерге үйрөтүү кирет.

27-январда Таласта биринчи жолу междисциплинардык жана интерсекторалдык Форум болду, анда 45тен ашык өкүл, Талас областынын облмамадминистрациясынан (губернатордун орун басары), Талас мэриясынан, айыл өкмөтүнөн, МСЭКтен, медициналык жана социалдык мекемелерден, ата-энелер бирикмелеринен, бизнес чөйрөсүнөн, эл аралык мекемелерден, ошондой эле муфтияттын региондук башкармасынан катышышты.

Форумда бардык секторлордун өкүлдөрү чыгып сүйлөштү, мында өзгөчө муктаждыктагы балдардын, анын ичинде, акыл-эс жагынан бузулуулары бар балдардын азыркы проблемалары белгиленди. Талкуу өтө жандуу, бирок оң багытта өттү. Андан кийин, түштөнүү убагына чейин катышуучулар райондор боюнча топторго бөлүнүшүп, талкууланган маселелерди чечүү жолдорун иштеп чыгышты. Бул чечимдер Форумдун бардык катышуучуларына сунушталды.

Обламинистрациянын социалдык бөлүмүнүн башчысы Нарынбек Искендеров мындай иш-чарага мамтармактагын, БӨУдын, бизнес чөйрөсүнүн катышуусу маанилүү экендигин белгилеп: "Бардык кабыл алынган чечимдер, сөз жүзүндө гана калбастан, катталып Талас областынын социалдык өнүгүүсүнүн стратегиялык планына киргизилет." —деп айтты.

АРДинин жапон волонтеру: баланын жүзүндөгү күлкү - мен үчүн бакыт

Менин атым Косуке Шибай. Мен Жапон өлкөсүнөн боломун жана Тынч океандын жанында жашаймын. Өзүм жөнүндө бир аз айтып берсем: мен деңизди жана жай айларын сүйөмүн, анткени менин хоббим —бул сууда сүзүү жана серфинг, бирок азыр буларды практикалоо мүмкүндүгү жок. Жалпы жонунан алганда, мен спортту сүйүүчүмүн, өз убагында кендо менен (жекеме-жеке күрөштүн чыгыш түрү) машыкканын, мен

көрүү мен үчүн чоң бакыт.

Бишкекте спорттун бул түрүн сүйгөн адамды билемин. Аларга он жыл сабак бергендигим үчүн мен кендодо ранг алдым.

Мен адистигим боюнча эмгек терапевти жана өзгөчө муктаждыктагы балдар менен оюн жана чыгармачылык аркылуу алектенем. Балдарда чексиз мүмкүндүк кени бар, мына ошондуктан мага балдар менен алектенүү абдан жагат.

Азыркы мезгилде Бишкекте жашап жана иштеп жатам, бул жакка өткөн жылы ЖСАнын багыттамасы менен келдим. Менин иштеген жерим Көк-Жар кичи районунда жайгашкан Майып Балдардын Ата-энелери Ассоциациясынын күндүзгү борбору. Мен өз ишимди жаңы орунда улантып жатам, бирок, буга чейин, мен, балдарга үйдөн сабак берген эмесмин. Менин жумушум балдар өздөрүн жакшы сезүүсүнө жардам берүү, ошондуктан мен аларга телегейи-тегиз мамиле жасаймын. Бөбөктүн жүзүнөн жылмаюуну

«Көңүл коштукка жарыш» акциясы

Бишкек шаарындагы Майып Балдардын Ата-энелери Ассоциациясы (АРДИ) "Назик Кыз" Бейөкмөт уюму менен өнөктөштүктө АРДИнин 15 жылдык юбилейине байланыштуу, о.э 3- декабрь Эл аралык Майыптар Күнүн майрамдоо үчүн, 21-ноябрда, "Көңүл коштукка жарыш!" акциясын уюштурушту. Анда 176 киши катышышып, анын ичинде 110 бала, көпчүлүгү өзгөчө муктаждыктагы балдар болду. Акцияны шаардыктар жана борбордун унаа сүйүүчүлөрү колдошту, Авторадио, "Дизель" интернет-форуму, ОсОО "Детские Развлечения", Биг Лотери Фондусунун каражатына ХелсПром, Хэндикап Интернешнл, Арабаев атындагы КМУнун студенттери жана бир катар жеке менчик компаниялар катышты. Ошондой эле, Кайрымдуулук иш-чарасына Жогорку Кеңештин депутаты Дастан Бекешев кошулду.

Жыл сайын өтүүчү унаа жарышынын жана малымат иш-чараларынын максаты, өзгөчө муктаждыктагы балдардын жана алардын ата-энелеринин проблемалары менен керектөөлөрүн чечүүгө бийликтегилердин жана чөйрөдөгүлөрдүн көңүлүн буруу, анын ичинде билимге жол ачуу, имаратка жана транспортко кирүүгө шарттар түзүү.

«Көңүл коштукка жарыш!» акциясын АРДИ экинчи жылы өткөрүп жатат. 80ге жакын өзгөчө муктаждыктагы балдар менен алардын ата-энелерин 20га жакын автоунаалар жана 2 микроавтобус ГУБДДнын унаасынын коштоосунда Бишкектин борбордук көчөлөрү менен жүрүп отуруп Орус театрына "Принцесса на горошине" оюнун көргөнү келишти, андан соң, Панфилов паркында акысыз аттракциондордо ойношту. Паркта балдар менен ата-энелер үчүн чакан концерт уюштурулуп, анан, таттуу торт тартууланды да, чакан фейерверк жагылды, мунун бардыгы Арабаев атындагы КМУнун Тарых жана социалдык-укук билими Институнун 60 студентинин күчү менен уюштурулду.

Азыркы мезгилде көпчүлүк өзгөчө муктаждыктагы балдар менен алардын ата-энелери, айрыкча айыл жеринде, экономикалык жактан мурдагыдан да начар жашап жатышат. Биздин сурамжылообуз боюнча 50 пайыздан ашык майыптыгы бар балдар үйдөн чыкпай төрт дубалдын курчоосунда отурушат.

Көпчүлүк теңинен көп учурларда негизги үй бүлөөнү багуучу ата үй-бүлөөнү таштап кетет, ал эми 80 пайыздан ашык энелер дайыма болгон жана үзгүлтүксүз жумуш орду жок. Мындай үй- бүлөөлөрдүн дайыма коштоп жүргөн шериги жалгыздык жана жакырчылык. Балдарга жалгыздык жана түнттүк көпчүлүк учурда эч жакка чыкпаганга себеп болушу мүмкүн, бирок негизгилеринин бири бул транспортко чыгуунун, имаратка кирүүнүн мүмкүн эместиги жана тегеректегилердин мамилеси.

АРДИ жана башка өнөктөштөр бул акцияны кайталап өткөрүп жатышы, жөн гана унаа сүйүүчүлөрдүн балдарды борбордук көчөлөр менен ойнотуп, көңүл ачтырып жана концерт көрсөтүү эмес, негизгиси, өзгөчө муктаждыктагы балдар менен шаардыктардын ортосундагы достук мамилени түзүү. Биз билебиз, бул анча чоң эмес, бирок, ал бардык балдар үчүн алардын физикалык жана акыл эс абалына карабастан тең жана жашоого мүмкүн болгон коомду курууга кошкон өтө маанилүү салым. Бул акцияга үн кошкон бардык досторго рахмат!" – деп айтты, АРДИнин төрайымы Тамара Жумабекова.

Сиз керексиз . . .

Атайын тастыкталган статистика боюнча: 22 миңден ашык кыргызстандыктар 18 жашка чейинки майыптар. Чындыгында, алар 20-30 пайызга көбүрөөк. Негизги диагноздору - Дауна оорусу, ДЦП, аутизм, психомотордук өнүгөө, олигофрения. Балдар бул турмушта тагдырдын эркине калтырылган: алардын көрөр күнү кадимки "жашылча" болуу жана аянычтуу күндөр өткөрүү. Ушул эле учурда, алардын көпчүлүгү толук

кандуу Адам боло алышмак. Эгерде, коом менен мамлекет бир аз эле көңүл буруп, эң башкысы окутууга эле жардам берсе . . . Алар ата-эне менен мамлекеттин мойнуна минип отура бербей, эмгектенип коомго пайда алып келишмек.

Кооз мыйзамдар, жаман иштер

- Бизде Конституция боюнча ар бир бала, физикалык же акыл-эс абалына карабай билим алууга укугу бар, - деп айтат Майып Балдардын

Ата-энелери Ассоциациясынын төрайымы Тамара Жумабекова. –Иш жүзүндө жакшы мыйзамдар бар, бирок аларды турмушка ашырууда жана каржылоодо иштөө механизми бекитилген эмес. Саясатчылардын кооз сөздөрүнөн башка өкмөттө эч нерсе жок, эч ким өз убадасын аткарбайт.

Үч жылдан бери, биз, реабилитациялык борбор үчүн 40 балага ылайык орун бергиле деп эшик каккылайбыз. Изилдөөлөрдү өткөргөндө: биздин ассоциацияга кирген 116 майып-балдардын, 67 си үйдө отурушат. Инклюзивдик билим берүүнү тез арада баштабасак, бул армия толуктала берет. Биз майып балдардын бала- бакчага баруусуна аракеттер жасап жатабыз, андан ары аларга мектепке жол ачылат. Бул эң чоң маселе.

Азырынча Майып Балдардын

Ата-энелери Ассоциациясы өздөрү амал издеп аракеттенип жатышат: бөлмөлөрдүн тардыгына карабай ойноочу жана окуу бурчтарын түзүштү, окутууга кыйын болгон балдар менен көшүрүп сабак өтүп жатышат, сүйүү менен чыдамдуулук кереметти жаратат деп чын жүрөктөн ишенишет.

Же жардам, же кайыр садага

Бүгүнкү күндө мамлекеттин берген жардамы кичинекей пособия . Мамлекеттин бир айда эң чоң ыргытканы, шал оорусу менен ооруган майып балага –2000 сом. Башка диагноз менен ооруган балдар жана еспүрүмдөр мындан да аз алышат- 1000-1500 сомдон.

- Баланы тарбиялаган үй бүлөө же бала ушул акчага жашайт. – деп даттанат Тамара.

Ал жана анын бактысыздыктагы досу үчүн бул адилетсиз, анткени, таштап кеткен балдарга мамлекет 6-7 миң сом сарптоого макул. Албетте бул акча каражаты оорукчан балдардын тамак- ашына (айта кетсек, бир күндө азык-түлүккө 67 сом гана сарпталат) жана дары-дармегине гана жумшалбастан, тарбиячылардын айлык акы, коммуналдык төлөмдөргө да жумшалат. Майып- балдары бар үй- бүлөөлөргө ар бир айда жарыкка жана газга болгон эсеп-сметтору илинбейби, өтө кымбат дарылар же өнүктүрүүчү китептер сатылып алынбайбы, ойлонуп көрөлүчү. Мындай караганда, мамлекет өзү үй- бүлөөлөрдү оорулу балдардан баш тартууга түртүп жатат, анткени алар өз алдынча багууга чамасы жетпейт. Мындан ким утат?

- Бизге ата-энелерге 4-5 миң сом эле төлөп берсин, 2 миң сом мамлекетке калсын, бирок, бул жакшы, кантсе да бала биологиялык ата-эне менен калат да анда өсүп жетилет, - деп айтат Жумабекова –Бирок, мамлекет бизге акча бербейт - бул майлуу тилке кимдир бирөөнүн чөнтөгүнө түшөт. Биз өтө кыйын кескин абалда калдык. Эгерде реабилитациялык борбор болбосо, анда ата-энелерге иштөөгө туура келет, иштеп тапкан акчага биз кандайдыр борбор уюштуруп, балдарды бакчуу киши жалдай алат элек. . . Бирок бизге тандоого мүмкүндүк бербей жатышат.

Эмне үчүн жардамга кол сунбайт?

Оңдой бербей патология менен төрөлгөн бала, бат эле өз атасына керек эмес болуп чыгат. Энелер бул бактысыздык менен бетме-бет калышат да, өзү жана бала үчүн (көбүнчө бир нече бала болот) күндөлүк жөнөкөй эле нерселерге, канчалык аракет кылса да, айлык маянасы жетпей шору катат.

- Эгерде, бала эне менен жакшы өмүр сүрүүсү үчүн 12-14 миң сом керек, -деп сөзүн улайт Тамара – Эгерде кеңеш өкмөтүнүн учурунда шарт түзүлбөгөн болсо, азыркы учурда бул адамдар такыр керексиз болуп калышты. Эгерде мамлекеттин жардам берүү тилеги болсо акча каражат да табылмак. Бирок, алар башка жакка чыгымдалат. Ал эми, эл аралык уюмдар бул багытта мамлекет менен жакшы иш алып барышат! Аралаш бала-бакчаларды курууга, эксперимент мектептерди, реабилитациялык борборлорду ачууга болот. Мында балдарда катташуу, иштөө көнүгүүсү пайда болуп, алар андан ары коомчулукта жашап кете алат да мамлекеттин мойнуна отурбайт. Анан да 1, 5 миң сом пособиянын кереги да болмок эмес. Бул күкүмдү итке сөөк ыргыткандай ыргытып коет да. . . Мамлекет биздин балдарга кам көрсө эле, алар өздөрү иштеп маяна табышмак. Иш орундар майыптар үчүн ыңгайлуу болушу керек. . Алардан окмуштуулар, философдор чыкмак: биздин балдар –өмүр эмне экендигин билип, жашоону терең сыйлашат. Менин кызымды 10 жашка чейин мектепке албай коюшту, азыр ал АУЦАнын студенти, юридикалык факультетте окуйт. Сейнеп күлүп-жайнаган акылман кыз- азыртан атактуу: көп киши бул кыздын оптимисттүүлүгүнө жана эркинин күчтүүлүгүнө таң калып, таасирленип, андан үлгү алышат.

Бирок, мамлекетте майыптар менен иши жок: алар тигилердин тынчын алган чымын сыяктуу, кол силкип басып кетишет, мындан көрө, адамдарды эмес, саясатчыларда өстүрүү өйдөрөөк. Чынында, "ыңгайлуу учурда" кандай гана гумандуу ураандар чакырылбасын, эч кандай социалдык коргоо жөнүндө сөз болушу мүмкүн эмес.

- Башка өлкөлөрдө, мисалы, эгерде, төрөт үйүндө баладан кандайдыр бир жетишсиздик табылса, адистердин тобу бүт бойдон (дефектолог, невропатолог, неонатолог) баланы, үй- бүлөөлүк шарттары менен кошуп текшерешет, анан корутунду жазып берет, -деп айтып берди Тамара Жумабекова –Аларда бирдиктүү маалымат базасы бар, ага алар ар бир учурду киргизишет. Мындай үй-бүлөөлөргө адистер да, волонтерлор да жардам беришет. Аларда, адистештирилген же кадимки бакчага, же реабилитациялык борборго берүү тандоосу бар.

Бизде мындай балдарды бала-бакчага албайт. Андан тышкары, күнүгө эле ар бир ата-эненин баланы бир жакка алып барууга чыдамы жана каражаты жетеби? Эртеңки күнгө жол кирега жетеби? Бизде эрте диагностика жана эрте жетилүү деген жок.

Абалды кандай өзгөртсө болот?

- Биздин балдардын мектепке баруусу үчүн, инклюзивдик билимди мыйзамдуу түрдө бекитүү зарыл- деп эсептейт Тамара. – Социалдык кызматкерлер, колдоочу адистер, ийкемдүү программалар керек. Бизде мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын укуктары жана кепилдиктери жөнүндө Мыйзамдар бар, бирок ал декларативдүү. Бирок, эгерде биздин жашоо турмуш өзгөрсө, мамлекет мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын укуктары жөнүндөгү Конвенцияны кабыл алуу мезгили келип жетти. Парламентте, биз дайыма алар менен тыгыз байланышта иштеш үчүн, коомдук уюмдардан турган жумушчу топ керек. Биз жана биздин балдар – коомдун толук кандуу мүчөлөрү! Ата-энелерге квоталуу иш орундар түзүлүшү зарыл. Биздин үй-бүлөөлөрдүн 80 пайызы ажырашкандар:ар күнү уруш-талаш, күйөөлөр качат, ал эми эне байкуш алдастайт-мындан ары кандай жашоо керек, оорулуу баланы кантиш керек?

Тамаранын жана анын досунун пикири боюнча жергиликтүү жана республикалык дэңгээлдеги социалдык белгилөөдө жоопкерлерди аныктоо керек. Мыйзамды аткарганга үчүн чиновникти жазга тартып жазалоо керек, ошондо ал өзүнүн жоопкерчилигин сезип, аткарууга аракет кылат.

- Биз, биздин өлкөдө социалдык саясат жок деп эсептейбиз, - деп ал сөзүн улантат –Ал эми мамлекет тескери ойлойт. Биз менен эч ким иштеп жаткан жери жок. Эгерде мамлекетте өзгөчө муктаждыктагы адамдар жана алардын үй- бүлөөлөрүнүн турмушунда бирдемени өзгөртүүнү каалаган тилек болсо, министрликтен агенство кылып түзбөс эле. Мында ал өз күчүн жоготту. Биз Соцкоргоо жана соцкамсыздоо министрлигин калыбына келтирүүнү талап кылабыз, ал жаңыдан иш алып барыш керек, анда майып-балдардын иштерин караган, үй- бүлөө жана аялдардын иштери боюнча, карыялардын иштери боюнча башкарма болсун, . . Башкармалыкта өзгөчө муктаждыктагы тажрыйбалуу адамдар иштесин. Баарынан да эң башкысы-бул майыптарга медициналык мамиле жасоодо:дарыланууга, санаторийлерге, эмчиликке чуркоо менен көп убакыт кетет да, өнүгүү токтоп калат. Чет-өлкөдө майыптарга мамиле социалдуу:алар инсанды өстүрүшөт. Эгерде биз да аларды ушундай өстүрсөк, алар пайда алып келмек, -деп ишеничин билдирет Тамара Жумабекова

Биз майып менен жолукканыбызда уялып көзүбүздү ала качабыз. Биз өзүбүз үшкүргөнгө көнүп калдык:тагдыр ушундай, бул белги, эч кимге кереги жок. Биз, кимдин диагнозу коркутса, ошолор жөнүндө ойлонбоого көнүп калдык. Адамга, бар болгону эле сиздин жардамыңыз керек, сиздин кайрымдуулугуңуз керек, бул Адамдын өсүп- өнүгүшү үчүн жөн гана түртүп коюу зарыл. ИА"24. kg», Ольга АЛЕКСЕЕВА.

Балдарды реабилитациялоо жана адаптациялоо боюнча комплекстүү мамиленин модели

Ушул жылдын январь айында өнүгүүсү өзгөчө балдарга жардам берүүнүн альтернативдүү моделин түзүү боюнча иштер бүткөрүлдү, муну"ПсихоТехнология Борборунун"адистери жасашты. Ыкманын мааниси баланын проблемасын чечүүдө комплекстүү мультидисциплинардык мамиле жасоодо турат, иш бир эле убакта төрт багытта:психологиялык, педагогикалык, медициналык жана социалдык жактан алып барылат.

. Так ушундай комплекстүү мамиле балдарды коомго реабилитациялоого жана адаптациялоого жетилүүнүн жогорку чегинин бардык болгон мүмкүн факторлорун эсепке алат. Муну менен бирге мындай балдардын саны көп жана жетилүү тенденциясы бар.

Кыргызстанда бүгүнкү күндө бөлүнгөн тармакмактар иштейт, ага өнүгүүсү өзгөчө балдардын жетилүүсүнө жана укуктарын коргоого жардам берүүгө жоопкер борбордук жана жергиликтүү деңгээлде бир нече мамтармактар кирет. Балдардын маселери боюнча алектенген башкарма үч ведомствого баш ийет:бул Билим берүү Министрлиги, Саламаттыкты сактоо, Министрлиги, Эмгек жана социалдык өнүгүү Министрлиги.

Мындай учурда баланын инсандык жеке керектөөсү эске алынбайт. Буга кошумча жалпы стигматизация учурунда туунгандардын, кошуналардын жана коомчулуктун адистешкен жардам алуусу жана өнүгүүсү өзгөчө бала тарбиялап жаткан үй бүлөөгө натыйжалуу колдоо көрсөтүү мүмкүндүгү өтө аз.

Мунун жыйынтыгында өнүгүүсү өзгөчө бала тарбиялап жаткан үй-бүлөө, көбүнчө маалыматтык жана психологиялык вакуумдун чордонунда калат.

Бул иштелип чыккан, балдарга жардам модели, өтүп жаткан ушул долбоордун алкагындагы тегерек үстөлдө сунушталган. Ал иште билим берүү мекемелеринин психологдору жана Бишкек шаарынын Билим берүү башкармалыгынын атайын өкүлдөрү катышышкан. <http://www.disability.kg/>

Кыргызстандагы Ош трагедиясы психикалык өнүгүүсү токтоп калган көптөгөн балдарды аныктады

«Кыргызстандагы Ош трагедиясы психикалык өнүгүүсү токтоп калган көптөгөн балдарды аныктады», - деп билдирди бүгүнкү пресс-конференцияда, психолог Марина Литвинова.

Анын сөзү боюнча башталышы июнь окуяларына чейин эле бар болгон, бирок, трагедия көптөгөн психикалык оорулардын пайда болушуна катуу түрткү болгон. "Тилекке каршы жалгыз психологдор бул оорулар менен күрөшө албайт.

Балдарга алдын ала медикаментоздук, андан кийин психологиялык жардам керек. Эгерде бийлик бүгүнкү күнү бул жөнүндө ойлонбосо, эртең анын аягы кайгылуу болушу мүмкүн, - деп эсептейт Марина Литвинова. Психолог Владимир Школьный белгилегендей, реабилитация болуу үчүн балдар 4 категорияга бөлүнүшкөн. "Эң кыйын деп эсептелген топко 120 бала кирген, алар окуяларга түздөн-түз катышкан же аскердик кагылышуу болгон жерлерге жакын болушкан. Психологдор алар менен 10 күн иштешти. Реабилитациянын көп натыйжалуу болушу үчүн адистер жергиликтүү элдин менталитетин эске алып ар түрдүү ыкмаларды колдонушту», - деп кошумчулады ал.

Психологдордун пикири боюнча бул жетишкендик менен токтоп калбаш керек. "Жапа чеккен балдар көпкө чейин реабилитацияланууга муктаж. Өкмөт кагылышуу болгон чөйрөдө болгон балдар менен аялдарды колдоо боюнча мамлекеттик программа иштеп чыгуусу зарыл. ", - деп кошумчалады ал.

ИА"24. kg», Айзада КУТУЕВА

Ата-энелер үчүн жаңы жылдык кече: жагымдуу нерсе пайдалуу менен бирге

Бишкек шаарындагы Майып Балдардын Ата-энелери Ассоциациясы (АРДИ) 2010-жылы декабрдын аягында, борбордук кафелердин биринде 50 өзгөчө муктаждыктагы балдардын ата-энелери үчүн Жаңы-жылдык кече өткөрдү. Кеченин максаты жөн эле убакытты жакшы өткөрбөстөн, АРДИ өз ишмердигинин бир жылдык жыйынтыгын айтып берди, ошондой эле, 2010-жылы октябрда орусиялык реабилитациялоонун модели болгон Псковдогу Педагогикалык Дарылоо Борборуна болгон иш сапары жөнүндө маалымат беришти.

Кеченин программасында ата-энелер өздөрү уюштурган концерттик номерлер, оюндар, сыйлык тапшыруу жана ошондой эле анча чоң эмес формалдуу бөлүм болду, анда жыл жыйынтыгы жана ата-энелерди формалдуу эмес өз жардам топторуна бириктирүү уюштурулду, кеченин аягында жакынкы күндөргө чакан иш-чаранын планы иштелип чыкты. Кечени Шахра Аскарова алып барды.

Өзгөчө муктаждыктагы балдардын күндүзгү Борборунун координатору Тамара Балкибекова мындай деп айтты: "АРДИ мындай иш-чараны ушул форматта, жагымдуу нерсенин пайдалуу нерсе менен айкалышып, биринчи жолу өткөрүп жатат Биз мындай форматтын туура экендигине ынандык, ата-энелер жөн гана жакшы отуруп жана тамактанып эле кетпестен, тескерисинче алар оюндарда жана келечектеги өзүнүн жана өз балдарынын оң жакка өзгөрүүлөрү үчүн пландар түзүүгө өтө жандуу катышышты. "

Кыргызстандагы төрөт үйлөрүндө мүмкүнчүлүгү чектелген аялдар үчүн бөлүмдөр ачылат

2012-жылы, Кыргызстандагы төрөт-үйлөрүндө мүмкүнчүлүгү чектелген аялдар үчүн бөлүмдөр ачылат. Бул жөнүндө "24. kg" Информанттигине "Эненин бактысы" долбоорунун менеджери Укей Мураталиева билдирди. Анын сөзү боюнча, бул долбоорду ишке ашыруу үчүн \$100 миңге жакын доллар керек. "Мүмкүнчүлүгү чектелген аялдардын коому № 6-төрөт үйүн кайрадан реконструктоону пландаштырып жатат. Бул пилоттук долбоор, бардык топтогу майыптыгы бар аялдар үчүн телегейи-тегиз шарт түзүүгө мүмкүнчүлүк берет.

Мисалы, азыркы мезгилде төрөт үйлөрүндө, адистештирилген жабдыктарды айтпай эле коелу, жөн эле пандуустар жок. – деп түшүндүрдү Укей Мураталиева.

«Биз азыр бул долбоорду каржылоочу финдердин фондусу менен кызматташып жатабыз. Мына ошондуктан жакын арада жабдыктарды сатып алуу башталат», - деп белгиледи ал .

ИА"24. kg», Юлия КОСТЕНКО

Дастан Бекешев: Кыргызстандагы парламенттин имараты алдында пандуустарды куруу жөнүндөгү чечим - мүмкүнчүлүгү чектелген жарандарга карай жасалган алгачкы кадам

«Кыргызстандагы парламенттин имараты алдында пандустарды куруу жөнүндөгү чечим- мүмкүнчүлүгү чектелген жарандарга карай жасалган алгачкы кадам»- деп билдирди"24. kg"ИнформАгенттигине Жогорку Кенештин депутаты, "Ар-Намыс" фракциясынан Дастан Бекешев.

Анын сөзү боюнча республикада майыптар үчүн шарт түзүлгөн эмес. "Жыйынтыгында алар жер которгондо кыйынчылыктарга туш болушат да, өздөрүн чектөөгө мажбурлашат. Мен буга чейин айтып кеткем, имараттарда анын ичинде Жогорку Кенеште да, мүмкүнчүлүгү чектелген жарандар үчүн пандус деле жок. Мына ошондуктан, алар эл шайлаган адамдарга жолугуу үчүн өз проблемаларын айтканы келе алышпайт.

Кабыл алынган токтом, депутаттардын, майыптардын азабына көңүл кош эместигинен күбөлөндүрүп турат. Бирок, бул болгону мүмкүнчүлүгү чектелген жарандардын проблемаларын чечүүнүн жана жардам берүүнүн кичинекей гана бөлүгү», - деп айтты Дастан Бекешев. Эскертип кетсек, бүгүн Жогорку Кенештин жыйынында парламенттин имараты алдында пандус куруу чечими бир добуштан кабыл алынды.
ИА"24. kg», Айзада КУТУЕВА

Мүмкүнчүлүгү чектелген Казакстандыктар үйлөрүндө окуй алышат

Мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын жогорку билим жөнүндө диплом алып, жогору төлөмдүү жумуштарга жайгашуу мүмкүнчүлүгү түзүлдү. Анын үстүнө алар үйдөн чыкпай окуй алышат. Майыптарга мындай мүмкүнчүлүктү казакстандык жогорку окуу жайларынын бири дистанциондук окуу борборун ачуу менен сунуштады.

Султан бүтүрүүчү класстын окуучусу., келечекте баалоочу болууну пландап жатат. Бирок, ооруга байланыштуу, ал 1-топтогу майып, кадимки университетте окуй албайт. Атайын ушундай балдар үчүн дистанциондук окуу программасын түзүштү, мунун аркасында мүмкүнчүлүгү чектелген адамдар үйдөн чыкпай жогорку билимге ээ боло алышат.

Султан Джумаев:

-Бул жерде, албетте, өзүнүн жетишкендик жана кемчилик жактары бар. Үйдө отуруп суроолорго жооп бересиң бул жакшы, ал эми, универдеги досторуң менен баарлаша албайсың бул минус.

Бүгүн Казакстанда миллиондон ашык мүмкүнчүлүгү чектелген адамдар бар. Ар жылы 11 миң киши майып болуп жатат, алар өндүрүштөн жараат алгандар, башкалары тубаса, төрөлгөндөн баштап өзгөчө тейлөөгө муктаждар жана аларга жогорку билим алуу оңой эмес.

Бул борборда дистанциондук окуу менен бухгалтердикке да, программисттикке да окуса болот, университет 48 адистикти сунуштайт. Алима 19 жыл мурда авариядан кийин 1-топтогу майып болуп калган, ал келечекте психолог болгусу келет. Бирок оору аны сындырган жок, ал иштеп жана өзгөчө муктаждыктагы башка адамдарга жардам бергенин улантып жатат.

Уюштуруучулар окутуу таптакыр акысыз болот деп ишендиришет . Улуттук компаниялар долбоорду колдоого үн кошушту. Мунун баары биздин коомдо өзгөчө муктаждыктагы адамдарга телегейи-тегиз кароо үчүн жасалып жатат.
<http://invalid.kz/index.php?mod=news&nid=585>

Сокур жана көзү начар көргөн кол телефон урунуучуларга Мегаком операторунун балланс опциясын текшерүү жеңил болуп калды

Сокур жана көзү начар көргөн кол телефон урунуучуларга Мегаком операторунун балланс опциясын текшерүү жеңил болуп калды. Жылдызча *500 санын жана орус тилин алгандан кийин, башкы үн менюсүнөн 9 санын алса, абоненттин каражатын добуш менен угузат, бул көрүү проблемасы бар адамдарга болгон жеңилдик .

[www. disability. kg](http://www.disability.kg)

Модала Теңдеш жумалыкты колдогула!

Урматтуу достор,

Биз, "Назик-Кыз" коомдук бирикмеси, андагы кызматкерлер мүмкүнчүлүгү чектелген кыздар. Уюмдун ишкердиги Мүмкүнчүлүгү Чектелген Жарандардын укуктары жана кепилдиги жөнүндө коомчулуктун малымдуулугун жогорулатууга багытталган. Ишкердиктин багыттарынын бири 2007-жылдан берки эксклюзивдик кийимдердин моделдерин даярдоо. Бул иш-чаранын кайталангыстыгы, адис моделдер менен тең тайлаш, мүмкүнчүлүгү чектелген кыздар, өздөрү, модел көрсөтүүдө катышышат.

2011-жылдын март айында жыл сайын өтүүчү жумалык, "Кыргызстанда Модала Жумалыгы" болот, аны уюштуруучу "Витлайн" компаниясы. «Назик-Кыз» коомдук бирикмесинин кызматкерлери да "Кыргызстандагы Модала Жумалыгына" катышышат. Урматтуу достор, бизге кийимдердин моделдерин даярдоого жана башка чыгымдарды, анын ичинде сынакка катталуу төлөмү, материалдарды жана фурнитураларды сатып алуу, адис моделдерди тейлөө төлөмдөрү, модел кийимдерди тигүү, транспорттук (коляскадагы кыздарды) жана башка тейлөө төлөмдөрүн жабуу үчүн каржылык колдоо көрсөтүүңүздөрдү суранабыз. Иш-чаранын жалпы суммасы 30, 000 миң сомду түзөт. (сизге ыңгайлуу болуу үчүн бюджеттин чыгым статьяларын кошумча жөнөтөбүз. <http://diesel.elcat.kg/index.php?showtopic=5865907>).

Биз, Сиздин, мүмкүнчүлүгү чектелген кыздардын умтулуусуна, алардын "Модала Жумалыгына" катышуусуна көңүл-кош карабай турганыңарга ишенебиз. Биз кандай сумма да ыраазыбыз. Биз, Сиздин салымыңыз, биздин тең укуктуу коом түзүү максатыбызды ийгиликтүү ишке ашырууда, олуттуу колдоо көрсөтөөрүнө ишенебиз.

Урматтоо менен,

Үкөй Мураталиева

Кошумча суроолор үчүн Үкөйдүн байлыныш телефону: 0773 744 222 жана "Назик-Кыздын" кызматкери Нурзаада Айдаралиева, тел. 0555 304 233, nurzaada@gmail.com